

Европейски икономически и социален комитет
Група на работниците

**„Невъзможното става веднага– за чудесата
трябва малко повече време“**

Реформите на пазара на труда и „чудото на заетостта“ в Германия

*Matthias Knuth, Институт „Труд и квалификация“,
Университет на Дуисбург-Есен*

Настоящото проучване е проведено от Matthias Knuth в резултат от тръжна процедура, открита от Европейския икономически и социален комитет. Информацията и възгледите, представени в настоящото проучване, са на автора/авторите и не отразяват непременно официалното мнение на Европейския икономически и социален комитет. Европейският икономически и социален комитет не гарантира прецизността на данните, включени в това проучване. Европейският икономически и социален комитет, както и всяко лице, действащо от името на Комитета, не носи отговорност за евентуалното използване на съдържащата се в него информация.

Резюме

В периода 2002-2005 г. в Германия бяха осъществени широкомащабни реформи на пазара на труда, които опровергаха разпространената преди това представа за германска „склероза“ по отношение на реформите. В по-тесен смисъл обаче *трудовето право* имаше твърде незначителен дял в тази реформа. В основни линии ставаше въпрос за преобразуване на режима за обезщетения за безработните и за нуждаещите се в трудоспособна възраст и на системата за активното им включване на пазара на труда чрез стратегия, която поставя на първо място намирането на работа („*work first*“). Тези реформи бяха изключително противоречиви и промениха политическия пейзаж в Германия.

Малко след реформите на германския пазар на труда беше отбелязан *обрат в тенденциите: безработицата* намаля, *заетостта* със задължително социално осигуряване отново се увеличи и германският пазар на труда се оказа изключително *устойчив* по време на финансовата и икономическата криза през 2008-2009 г. Оттогава германската икономика е до известна степен успешна, което поражда все повече притеснения за икономически дисбаланси в Европа. Едновременно с това обаче нарастват усилията в съседните европейски държави да се следва привидно успешният път на Германия и да се провеждат „структурни реформи“ според германския модел с надеждата, че по този начин ще бъдат постигнати подобни успешни резултати.

Обяснимо е, че поради времевото съвпадение реформите на пазара на труда се разглеждат като причина за обрата в тенденцията на германския пазар на труда и не се отправят критики към отрицателните последици от тях, като се споменава основно тяхната ефективност. В действителност обаче *въздействието на реформите на пазара на труда е много по-незначително* отколкото се смята като цяло. Намаляването на безработицата се дължи на свиващите се резерви на работна ръка, забавеното развитие на производителността и разпределението на обема работа върху повече хора. Несъответствието между търсенето и предлагане на умения не намаля. Впечатляващите резултати на германския пазар на труда по време на кризата 2008-2009 г. се основават на ситуации и механизми, които се приписват по-скоро на завръщане към традиционните модели на „координираната“ икономика (Hall и Soskice 2004 г.), отколкото на неолибералния дух на реформите на пазара на труда. Но *и отрицателните последици на реформата са по-малко*, отколкото нейните критики твърдят: стагнацията на заплатите, нарастващите разлики в трудовите възнаграждения, растежът на сектора на ниското заплащане и увеличаването на атипичните форми на заетост действително се обясняват с логиката на реформите, но това са тенденции, които започнаха преди много години, а някои от тях дори отбелязаха спад след провеждането на реформите. От гледна точка на съдържанието и времеви аспект все пак на реформите се дължат нарастването на работата чрез агенции за временна заетост и ниско платената заетост (т.нар. „mini-jobs“).

Изхождаме от това, че наред с реформите на пазара на труда, обединени под наименованието „Hartz“, трябва да се разглеждат и две други основни институционални промени: *пенсионната реформа* и *отслабването на обвързващия ефект на колективните трудови споразумения*. За стагнацията на реалните заплати, нарастващите различия в заплащането и преди всичко раздалечаването между заплатите в производствения сектор и в сектора на услугите от много

по-голямо значение е отслабването на системата за колективно договаряне отколкото реформите на пазара на труда. При все това остава въпросът дали германските успехи в областта на износа действително се основават на задържането на равнището на заплатите, което е значително по-слабо изразено в експортните производствени сектори отколкото в областта на услугите, и дали една стратегия, която е в по-голяма степен насочена към вътрешното търсене, в крайна сметка нямаше да създаде повече заетост. – Пенсионната реформа допринесе за това делът на по-възрастните заети в Германия да нарасне повече отколкото в която и да е друга държава – членка на ЕС. Освен това по време на кризата през 2008-2009 г. реформата затвори за предприятията традиционния път на адаптиране на персонала посредством програми за ранно пенсиониране и ги принуди да разчитат още повече отпреди на вътрешната, а не на външната гъвкавост на използването на работната ръка. Вероятността за започването на нови трудови отношения обаче не се увеличи при по-възрастните спрямо по-младите. Нарастването на заетостта при по-възрастните означава като цяло, че заетите остаряват при вече установени трудови отношения и остават на работното си място до по-напреднала възраст отколкото предишните поколения.

Каква тогава е ползата от реформите на трудовия пазар? Те очевидно *ускориха прехода от безработица към заетост*. При това обаче шансовете за заетост на дългосрочно безработните не се подобриха. Ефектът на ускоряването се ограничава само за краткосрочно безработните, които все още подлежат на обезщетение за безработни в рамките на съответната осигуровка и искат да избегнат попадането в ситуация да получават социалния минимум, определян въз основа на нуждите. Поради същата причина страхът у заетите от безработица и свързаната с нея готовност за отстъпки нараснаха, ето защо те са готови на по-големи жертви отколкото преди, за да запазят работните си места. Това допринесе за преодоляване на кризата през периода 2008-2009 г. Същевременно този страх намалява готовността за поемане на рискове от страна на работещите. *Текучеството* на работната ръка в макроикономически план намаля въпреки растежа на икономиката и заетостта. Средният *период на задържане* на едно работно място нарасна въпреки растежа на „гъвкавите“ форми на заетост. В резултат на това се влоши способността на германския пазар на труда за пренасочване на работна сила. Освен страхът, предизвикан от реформите на пазара на труда, причина за това би могъл да бъде и фактът, че началното заплащане при постъпването на ново работно място намаляваше.

Следователно реформите на пазара на труда допринесоха за това, сигналите на променените взаимовръзки между предлагане и търсене (намаляващ потенциал за работна ръка при нарастваща заетост) досега да не са достигнали до действащите лица на пазара и, въпреки все по-вечето оплаквания за недостиг на работна ръка, да не се отразят на цената за работната ръка. Това води до намаляване на натиска за рационализация, до забавяне на развитието на производителността и до отслабване на инвестициите въпреки изобилието на паричен капитал.

Следователно като цяло подражаването на германския подход не се препоръчва. Това не изключва възможността отделни елементи да са пригодни за обогатяване на наличните идеи за възможни варианти на реформи в други държави.

Европейски икономически и социален комитет

Група на работниците
Rue Belliard 99
1040 Брюксел

Секретариат на групата на работниците

Телефон **+32 2 546 99 32**

Факс **+32 2 546 97 55**

Електронен адрес ***gr2@eesc.europa.eu***

Интернет **www.eesc.europa.eu/gr2**

BG